

УДК 346.54+339.166

**СУДОВЕ УСУНЕННЯ
ПРАКТИЧНИХ ПРОБЛЕМ,
ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ
ІЗ ОТРИМАННЯМ,
ВИКОРИСТАННЯМ І
ПРИПИНЕННЯМ ЛІЦЕНЗІЙ**

Олег СВІТЛИЧНИЙ

аспірант

Державна установа «Інститут економіко-
правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України» (Київ)

<https://orcid.org/0009-0003-9254-2674>

Метою наукової статті є: із застосуванням аналізу та інших методів дослідження навести класифікацію справ, що стосуються суспільних відносин у сфері ліцензування, за юрисдикцією визначити компетентні судові органи та запропонувати окремі напрями судового усунення практичних проблем, що виникають у зв'язку із отриманням, використанням і припиненням ліцензії.

Показано важливість ліцензування як впливового засобу регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, за допомогою якого на ринок не допускаються ті суб'єкти, діяльність яких не відповідає встановленим у державі стандартам. Проведений аналіз поглядів робіт вчених дозволив виділити чотири види справ, пов'язаних із отриманням, використанням, продовженням і припиненням ліцензії виникають і потребують судового розгляду і вирішення чотири групи спорів: I. спори за позовами суб'єктів господарювання щодо рішень, дій чи бездіяльності органу ліцензування; II. спори за позовами органів ліцензування до Державної регуляторної служби; III. спори, що виникають між суб'єктами господарювання, іншими зацікавленими особами, які не є органами ліцензування чи контролю у сфері ліцензування, у зв'язку з відсутністю ліцензії, необхідної

UDC 346.54+339.166

**JUDICIAL RESOLUTION
OF PRACTICAL PROBLEMS
ARISING IN CONNECTION WITH
THE OBTAINING, USE AND
TERMINATION OF LICENSES**

Svitlychny, Oleg

Postgraduate Student

State institution "Institute of Economic and
Legal Research named after V.K. Mamutov of
the National Academy of Sciences of Ukraine"
(Kyiv)

The purpose of this article is to use analysis and research techniques to classify legal matters related to social relations in the context of licensing. By identifying competent legal authorities and suggesting practical solutions, this paper aims to help businesses navigate the complexities of obtaining, using, and terminating licenses.

Licensing is a powerful tool that allows the state to regulate business operations and restrict access to the market for those who fail to meet state standards. A thorough analysis of the ideas presented by different scholars has helped distinguish four types of cases related to acquiring, using, renewing, and terminating licenses. Each case may result in legal disputes falling into one of four groups: I. Disputes over claims made by business entities regarding decisions, actions, or inaction of the licensing body. II. Disputes over claims made by licensing authorities against the State Regulatory Service. III. Disputes that arise between business entities and other interested parties that are not licensing or control bodies in the licensing field because they do not have the required license for certain activities. IV. Disputes over claims made by officials of the licensing authority to cancel penalties applied to them.

The researchers have examined the correspondence among different groups of

для провадження певного виду діяльності; IV. спори за позовами посадових осіб органу ліцензування про скасування застосованих до них штрафних заходів відповідальності.

Проведено кореспонденцію між визначеними групами спорів та юрисдикцією адміністративних, господарських і цивільних судів. Запропоновано окремі напрями судового усунення практичних проблем, що виникають у зв'язку із отриманням, використанням і припиненням ліцензії – через прийняття адміністративними судами рішень у способи, названі у підпунктах 1–6 частини першої статті 5 КАСУ. Показано, що сприяти адміністративним судам у прийнятті вірного рішення та відновлення об'єктивної істини у спорі між органом ліцензування і ліцензіатом є всебічний розвиток способів, що формують правову роботу на підприємстві: юридична служба ліцензіата має готувати обґрунтовані заяви і скарги, подавати виправдані клопотання на долучення документів, залучення свідків тощо. У статті вказано, що це має допомогти довести об'єктивну істину, відновити справедливість і досягти своїх інтересів – отримати ліцензію, продовжити її дію і вільно здійснювати ліцензований вид господарської діяльності.

Ключові слова: ліцензування, суб'єкт господарювання, засіб регулюючого впливу держави, види господарської діяльності, законодавство, орган ліцензування, підприємство, ліцензіат, Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України

Постановка наукової проблеми та її значення. У науковій літературі вказується, що ліцензування є одним із основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання; за допомогою цього засобу державою підтримуються ті суб'єкти, які відповідають ліцензійним вимогам, тобто спроможні надавати якісні послуги; за допомогою зупинення дії або анулювання ліцензії, застосування органом ліцензування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання, послуги яких не відповідають вимогам; порушники стимулюються до свідомої зміни своєї поведінки [1, с. 171-172]. Саме завдяки наявності у законодавстві України вимоги про отримання ліцензії на здійснення значної кількості видів господарської діяльності на українському ринку у багатьох галузях та сферах економіки обмежується діяльність непрофесійних виробників. Більше того, спрощення умов ведення бізнесу у бік виключення зобов'язання із ліцензування певних видів господарської діяльності не завжди призведе до позитивних ефектів. Так А.Г. Бобкова більш ніж десятиліття

disputes and the jurisdiction of administrative, commercial, and civil courts. In their article, the authors propose practical solutions to issues that may arise regarding license acquisition, use, and termination as a result of decisions made by administrative courts. Specifically, they refer to paragraphs 1-6 of part one of Article 5 of the Code of Administrative Justice of Ukraine. The article highlights the importance of facilitating the administrative court to make fair decisions and restore objectivity in disputes between licensing authorities and license holders. This involves the comprehensive development of legal strategies by license holders, including preparing substantiated statements and complaints, submitting justified requests for document attachment, and involvement of witnesses, among others. The article argues that such actions can help establish the objective truth, restore justice and serve the interests of the company, i.e., obtaining, prolonging, and carrying out licensed business activities without hindrance.

Keywords: licensing, business entity, means of the state regulatory influence, kinds of commercial activity, legislation, licensing authority, enterprise, license holder, Constitution of Ukraine, Code of Administrative Justice of Ukraine

тому вказувала, що скасування вимоги щодо ліцензування до туристичних агентів без введення будь-якої альтернативи стосовно гарантій прав туристів, обліку таких суб'єктів, контролю за їх діяльністю, наявності матеріальної бази, відповідальності тощо сприяє дезорганізації ринку туристичних послуг, який і без того потребував більш високого рівня організації, з огляду на позитивний досвід багатьох країн, де такий бізнес є найбільш прибутковим [2, с. 61]. Та крім суперечливих моментів у царині ліцензування з точки зору матеріального права, на жаль вони мають місце і в царині процесуального права. Під час здійснення процесів із надання органом ліцензування суб'єкту господарювання ліцензії, продовження строку її дії, припинення або анулювання дії ліцензії як органом ліцензування, так і ліцензіатом та третіми особами свідомо або з необережності можуть вчинятися порушення законодавства та/або договірної дисципліни. виправити порушення законодавства про ліцензування та/або договору між ліцензіатом та іншим учасником відносин у сфері господарювання серед іншого можна у судовому порядку. Зрозуміло, що судовий порядок не є швидким та оперативним, проте він має бути максимально справедливим і остаточним. Принаймні так було задумано людством багато тисячоліть тому і вибудовано світовою юридичною практикою. Це свідчить про необхідність проведення перманентних досліджень правових і процесуальних аспектів правовідносин у сфері здійснення ліцензованих видів діяльності.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Різноманітні питання, що ставляться учасниками відносин у сфері ліцензування великої кількості видів господарської діяльності один до одного, до законів і підзаконних актів були предметом досліджень значної кількості сучасних українських дослідників. Так Е.Е. Бекіровою та А.І. Шпомер ще у 2006 році було захищено дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук із господарського права [3; 4]. Загальні положення правового забезпечення ліцензування були предметом досліджень К.А. Карчевського [5], Є.В. Авер'янової [6; 7] та інших. Заслужують на увагу дослідження правовідносин із ліцензування різних видів господарської діяльності. Так, проблеми у ліцензуванні тур агентської та туристичної діяльності досліджувалися і описувалися такими вченими, як А.Г. Бобкова [2], С.С. Галасюк [8], В.Г. Герасименко [9]. Ліцензування господарської діяльності з випуску та проведення лотерей було предметом дослідження В.В. Туманова [10]. Особливості ліцензування суб'єктів охоронної діяльності виявлялися такими дослідниками, як: О.М. Громова [11], М.В. Єлісеєва [12], Ю.О. Ярошенко [13]. Ліцензування ріелторської діяльності досліджував К.В. Колесников [14]. І.В. Солошкіна приділила увагу ліцензуванню діяльності фінансових установ [15]. Ліцензування господарської діяльності у сфері медицини розглядалося у роботах Г.А. Миронової [16; 17], Є.Ю. Рижкової [18] та інших. Окремі моменти ліцензування діяльності у сфері видобутку корисних копалин виділяв О.Ю. Іларіонов [19; 20]. Ліцензуванню господарської діяльності на транспорті було присвячено роботу Ю.В. Майбороди [21]. Ліцензування діяльності у сфері освіти досліджувалося такими вченими, як Б.В. Дерев'янка [1], О.А. Зубчик [22] та іншими. Судове усунення практичних проблем, що виникають у зв'язку із отриманням, використанням і припиненням ліцензії не часто є предметом дослідження вчених. Серед названих вище можна назвати двох дослідниць, які приділили цьому увагу: Є.В. Авер'янову [7] та М.В. Єлісеєву [12]. А отже, викладене лише підтверджує висловлену вище думку про необхідність перманентного дослідження процесуальних аспектів ліцензування видів господарської діяльності.

Мета статті. Виходячи із окресленого у статті, можна сформулювати мету наукової статті як із застосуванням аналізу та інших методів дослідження навести класифікацію справ, що стосуються суспільних відносин у сфері ліцензування, за юрисдикцією визначити компетентні судові органи та запропонувати окремі напрями судового усунення практичних проблем, що виникають у зв'язку із отриманням, використанням і припиненням ліцензії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Пунктом 1 частини першої статті 1 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року під видачею ліцензії визнається надання суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду

господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, шляхом прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі. Нижче у цій самій статті (пункт 7 частини першої) органом ліцензування визнано державний орган, уповноважений законом або КМУ на здійснення ліцензування господарської діяльності [23]. Оскільки органом ліцензування є державний орган, то компетенція його є виключною, а тому у своїй діяльності орган ліцензування та кожна його посадова особа підпорядковуються принципу «дозволено те, що прямо дозволено законом». Компетенцію у загальних рисах визначено нормами статей 4 «Спеціально уповноважений орган з питань ліцензування» та 6 «Повноваження органів ліцензування» [23] і конкретизовано у нормах інших статей названого Закону та нормах різноманітних спеціальних підзаконних нормативних актах з питань ліцензування. Через наявність спеціальної компетенції органи ліцензування за умови достатності усіх необхідних документів і відомостей про потенційного ліцензіата зобов'язані згідно із положеннями норм названого Закону та підзаконних актів виконувати процедури із надання суб'єкту господарювання права на провадження ліцензованого виду господарської діяльності або частини такого виду господарської діяльності. У випадку затягування цього процесу, необґрунтованої відмови від видачі ліцензії, відмови від продовження дії ліцензії, допущення помилок при припиненні дії ліцензії тощо ліцензіат або потенційний ліцензіат може скаржитися до Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування або до суду. Зрозуміло, що у першому випадку розгляд може здійснюватися більш оперативно. Другий випадок у певній мірі можна вважати крайнім або виключним чи вимушеним, оскільки судова гілка влади згідно із правовими принципами, положеннями Конституції України та спеціального законодавства про розділ і незалежність трьох гілок влади має визначати істину. Стаття 6 Конституції України проголошує, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, а органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України [24]. Тому представники виконавчої гілки влади в особі співробітників органів ліцензування не повинні жодним чином впливати на діяльність суддів. Крім цього, судовий розгляд навіть через тривалі строки його здійснення має бути найбільш точним та об'єктивним, має встановити і врахувати усі обставини, на яких і має ґрунтуватися остаточне рішення. У даному випадку постає питання про визначення судового органу, юрисдикція якого поширюється на розгляд спору між ліцензіатом чи потенційним ліцензіатом і державним органом з питань ліцензування. Очевидно, що таким має бути адміністративний суд.

У частині першій статті 5 «Право на звернення до суду та способи судового захисту» Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) вказується, що кожна особа має право в порядку, встановленому КАСУ, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси [25], а також у шести підпунктах вказуються способи захисту таких інтересів. Тут стосовно юрисдикції могло виникнути питання чи поширюється юрисдикція КАСУ на відносини між суб'єктами господарювання і органами ліцензування чи лише на відносини між громадянами (людьми, фізичними особами) і органами ліцензування. На це питання КАСУ дає відповідь у частині першій статті 2 «Завдання та основні засади адміністративного судочинства»: завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [25]. З іншого боку, відносини між ліцензіатами та органами ліцензування є центральними серед усіх відносин у сфері ліцензування. Але крім відносин між цими учасниками у сфері ліцензування можуть виникати, змінюватися і припинятися відносини і між іншими суб'єктами. У цьому зв'язку слід звернути увагу на дослідження Є.В. Авер'янової, в якому виділяються три категорії справ, що стосуються суспільних відносин у сфері ліцензування. Так, до першої категорії авторка прогнозовано і справедливо відносить справи за позовами суб'єктів господарювання щодо рішень, дій чи бездіяльності органу ліцензування [7, с. 71]. Зрозуміло, що на цю категорію

спорів у сфері ліцензування припадає найбільша кількість таких спорів. Це викликано значною кількістю видів господарської діяльності і, відповідно, пропорційною їм кількістю органів ліцензування.

За порушення законодавства до ліцензіата можуть бути застосовані визначені законодавством прямі заходи господарської відповідальності – адміністративно-господарські санкції, визначені законом, зокрема штраф, зупинення дії ліцензії, анулювання ліцензії. Серед іншого це визначено положеннями статті 16 «Зупинення та відновлення дії ліцензії, анулювання ліцензії» Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [23]. У випадку відсутності у суб'єкта господарювання ліцензії на здійснення ліцензованого виду діяльності останнього згідно із статтею 20 «Відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування під час провадження господарської діяльності» Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» буде притягнуто до адміністративної відповідальності, передбаченої Кодексом України про адміністративні правопорушення. Зрозуміло, що у будь-якому випадку, якщо ліцензіат або потенційний ліцензіат вважає, що його права було порушено органом ліцензування, – він може звернутися до адміністративного суду.

Видається, що ефективне усунення практичних проблем, які виникають у зв'язку із отриманням, використанням і припиненням ліцензії, можливе через максимально швидке і справедливе вирішення спору у суді. Забезпечити ефективний захист інтересів ліцензіата можливо за допомогою реалізації механізмів правової роботи на підприємстві. Це означає якісну роботу юридичного відділу, фахівці якого ретельно розробляють і заповнюють усі документи, готують для органу ліцензування максимально повний визначений законом перелік документів, а в кожному із документів – максимально повний перелік відомостей. У випадку відмови з боку органу ліцензування у виданні ліцензії, продовження її дії, зупинення дії ліцензії, анулювання ліцензії та наявності підстав для спростування таких рішень органу ліцензування юридичний відділ ліцензіата має готувати обґрунтовані заяви і скарги, подавати виправдані клопотання на долучення документів, залучення свідків тощо, якщо це допоможе довести об'єктивну істину, відновити справедливість і досягти своїх інтересів – отримати ліцензію, продовжити її дію і вільно здійснювати ліцензований вид господарської діяльності.

До другої категорії спорів у сфері ліцензування авторка відносить справи за позовами органів ліцензування до Державної регуляторної служби (далі – ДРС) про оскарження розпоряджень, прийнятих за результатом розгляду апеляцій на дії органів ліцензування. У таких спорах єдиним позивачем є орган ліцензування, єдиним відповідачем є ДРС, а сам ліцензіат братиме участь у судовому розгляді як третя особа [7, с. 72]. У цій категорії справ єдиним можливим відповідачем є ДРС, а суб'єкт господарювання, якого стосується оскаржуване рішення, залучається до процесу як третя особа. Проте такі спори також мають місце у судовій практиці (навіть є достатньо поширеними) і потребують свого вирішення.

До третьої групи спорів у сфері ліцензування Є.В. Авер'янова справедливо відносить спори, що виникають між суб'єктами господарювання, іншими зацікавленими особами, які не є органами ліцензування чи контролю у сфері ліцензування, у зв'язку з відсутністю ліцензії, необхідної для провадження певного виду діяльності. Більшість цих спорів стосуються недійсності господарських договорів [7, с. 73]. Ця категорія спорів знаходиться у юрисдикції господарських судів. На відміну від попередніх категорій площиною відносин є сфера публічно-приватних інтересів, а не сфера суто публічних інтересів і відносин, що надають можливість їх досягти. Сторонами спору у цьому випадку є суб'єкти господарювання, які знаходяться на одному умовному соціально-економічному щаблі; у спорі не бере участь суб'єкт владно-адміністративних повноважень, зокрема орган ліцензування. Такі спори часто ініціюються контрагентом фіктивного ліцензіата у випадку бажання розірвати договір і відсутності серйозних підстав для цього. Проте у таких спорах господарський суд може стати на боці фіктивного ліцензіата і не визнати відсутність у нього ліцензії достатньою підставою для розірвання договору. До нього можуть бути застосовані санкції, передбачені для суб'єктів, що здійснюють ліцензований вид діяльності за відсутності ліцензії. Натомість на контрагента

застосування штрафних санкцій до фіктивного ліцензіата прямий позитивний чи негативний вплив не вчинить. Аналогією може бути вчинення дорожньо-транспортної пригоди, пов'язаної із наїздом на автомобіль, припаркований у забороненому місці. У недоговірних правовідносинах, що виникли унаслідок завдання шкоди між власниками транспортних засобів, винним буде власник або водій автомобіля, який скоїв наїзд на автомобіль, припаркований із порушенням правил. Останній буде винним у відносинах із державою і сплатить штраф за стоянку чи зупинки у місці, де такі стоянка чи зупинка заборонені.

Можна виділити і четверту групу спорів у сфері ліцензування. Можливо інші дослідники не звернули на неї уваги через відсутність ліцензіата серед основних учасників спору. У таких спорах ліцензіат може брати участь лише як свідок, якщо суд вирішить його викликати і заслухати. Позивачами у таких спорах будуть посадові особи органу ліцензування у випадку коли не погодяться із застосованими до них заходами відповідальності. Частиною третьою статті 20 «Відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування під час провадження господарської діяльності» Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» проголошено, що за порушення законодавства у сфері ліцензування посадові особи органу ліцензування несуть адміністративну, матеріальну або дисциплінарну відповідальність [23]. На часткове виконання положень наведеної норми (у частині несення адміністративної відповідальності) вказує диспозиція статті 166-12 «Порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності», в якій наведено чотири групи дій чи бездіяльності посадової особи органу ліцензування, за скоєння або не скоєння яких на посадових осіб органу ліцензування згідно із санкцією норми названої статті буде накладено штраф у розмірі від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в випадку повторності протягом року – від вісімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [26]. Зрозуміло, що у випадку незгоди посадової особи органу ліцензування із застосованим до неї заходом покарання, вона не обмежена у праві довести свою правоту у суді.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Між учасниками відносин із отримання, використання, продовження і припинення ліцензії виникають і потребують судового розгляду і вирішення чотири групи спорів:

I. спори за позовами суб'єктів господарювання щодо рішень, дій чи бездіяльності органу ліцензування;

II. спори за позовами органів ліцензування до Державної регуляторної служби;

III. спори, що виникають між суб'єктами господарювання, іншими зацікавленими особами, які не є органами ліцензування чи контролю у сфері ліцензування, у зв'язку з відсутністю ліцензії, необхідної для провадження певного виду діяльності;

IV. спори за позовами посадових осіб органу ліцензування про скасування застосованих до них штрафних заходів відповідальності.

Видається, що розгляд спорів I і II груп є у юрисдикції адміністративних судів; розгляд спорів III групи – у юрисдикції господарських судів; розгляд спорів IV групи – у юрисдикції цивільних або адміністративних судів.

Вважаємо, що усунення різноманітних практичних проблем, які виникають між різними учасниками відносин у сфері ліцензування у зв'язку із отриманням, використанням, продовженням дії, припиненням, анулюванням ліцензій найбільш ефективно можна здійснити в адміністративному суді у способи, названі у підпунктах 1–6 частини першої статті 5 КАСУ. Сприяти відновленню справедливості та винайденню істини у спорі ліцензіат може через організацію у себе ефективної правової роботи на підприємстві, яка полягає у чіткій роботі юридичного відділу чи юридичної служби у частині розробки, підготовки і заповнення статутних, договірних, фінансових та інших документів, подання органу ліцензування повного пакету документів із визначеного законом переліку документів із чітким формулюванням інформації у кожному із документів. У випадку прийняття органом ліцензування несправедливого по відношенню до ліцензіата рішення або неприйняття справедливого законного рішення за наявності підстав для скасування несправедливого та/або прийняття

справедливого рішення органом ліцензування юридична служба ліцензіата у межах застосування концепції правової роботи на підприємстві має готувати обґрунтовані заяви і скарги, подавати виправдані клопотання на долучення документів, залучення свідків тощо, якщо це допоможе довести об'єктивну істину, відновити справедливість і досягти своїх інтересів – отримати ліцензію, продовжити її дію і вільно здійснювати ліцензований вид господарської діяльності.

Перспективи подальших розвідок за напрямом удосконалення відносин із ліцензування мають бути у площині підвищення за допомоги змін у теорії, законодавстві і практиці визначення, ролі накладення і застосування господарсько-правових та інших санкцій за порушення законодавства у сфері ліцензування.

Посилання:

1. Деревянко Б.В. Ліцензування як засіб регулюючого впливу держави на діяльність навчальних закладів. Форум права. 2011. № 4. С. 167–178.
2. Бобкова А., Манзюк В. Щодо відміни ліцензування турагентської діяльності. Підприємство, господарство і право. 2011. № 7. С. 59–62.
3. Бекірова Е.Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Е.Е. Бекірова. Одеса, 2006. 202 с.
4. Шпомер А.І. Ліцензування господарської діяльності (господарсько-правовий аспект): дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». А.І. Шпомер. Київ, 2006. 232 с.
5. Карчевський К.А. Ліцензування господарської діяльності: правова природа, джерела правового регулювання, поняття та ознаки. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2009. Вип. 44. С. 180–188.
6. Авер'янова Є. Поняття ліцензування господарської діяльності. Підприємство, господарство і право. 2017. № 11. С. 59–63.
7. Авер'янова Є. Судова практика як основа вдосконалення законодавства України у сфері ліцензування господарської діяльності. Jurnalul juridic național: teorie și practică. 2018. № 3. С. 71–75.
8. Галасюк С.С. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності: навчальний посібник. С.С. Галасюк. Одеса: Астропринт, 2011. 208 с.
9. Герасименко В., Галасюк С. Ліцензування туристичної діяльності в Україні в контексті міжнародного досвіду. Журнал європейської економіки. 2017. Вип. 10, вип. 4. С. 405–417. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/500>
10. Туманов В.В. Ліцензування господарської діяльності з випуску та проведення лотерей. Форум права. 2010. № 2. С. 513–518. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
11. Громова О.М. Правове забезпечення захисту економічної безпеки суб'єктів господарювання: дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. О.М. Громова. Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут, 2015. 199 с.
12. Єлісеєва М.В. Практика розгляду судами справ щодо порушень у частині ліцензування суб'єктів охоронної діяльності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 3. С. 93–95.
13. Ярошенко Ю.О. Ліцензування суб'єктів здійснення приватної охоронної діяльності. Право і суспільство. 2014. № 52. С. 255–258.
14. Колесников К.В. Ліцензування ріелторської діяльності як засіб державного регулювання в Україні та за кордоном. Форум права. 2009. № 3. С. 329–336.
15. Солошкіна І.В. Ліцензування діяльності фінансових установ. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». 2016. № 21. С. 66–69. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/8392>
16. Миронова Г.А. Модернізація цивільного законодавства у сфері надання медичної допомоги: монографія. Г.А. Миронова. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака, 2020. 200 с.
17. Миронова Г.А. Цивільно-правове регулювання відносин із надання медичних послуг. Цивільно-правовий механізм регулювання відносин із надання послуг в Україні: монографія. За ред. О.Д. Крупчана, Ю.О. Заїки. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2021. С. 259–289.
18. Рижкова С.Ю. Господарсько-правове регулювання діяльності приватних закладів охорони здоров'я : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. С.Ю. Рижкова. Кривий Ріг, 2019. 232 с.

19. Майборода Ю.В. Європейський досвід ліцензування господарської діяльності на автомобільному транспорті. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. Випуск 7. Частина 2. С. 33–36.

20. Ілларіонов О.Ю. Адаптація вугільного законодавства України до норм Європейського Союзу. Економіка та право. 2008. № 2(21). С. 90–97. URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/748>

21. Ілларіонов О.Ю., Склярук І.С. Державно-приватне партнерство у вугільній галузі України: господарсько-правовий аспект. Вісник ІСПД НАН України. 2011. № 1. С. 104–111.

22. Зубчик О.А. Ліцензування як форма контролю та інструмент державного управління в сфері вищої освіти. Менеджер. 2016. № 1. С. 71–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_1_12

23. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 158.

24. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

25. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.

26. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 7 грудня 1984 року № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Статтю було подано	04.03.2024	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	12.03.2024	The article was revised
Статтю було прийнято	15.03.2024	The article was accepted